

KidSAFEdu-online biztonság gyerekeknek a határmenti térségben

Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány - FutuReg Polgári Társulás

SKHU/WETA/1901/4.1/317

Esettanulmányok

Budujeme partnerstvá

Partnerséget építünk

Európsky fond regionálneho rozvoja

Európai Regionális Fejlesztési Alap

KIDSAFEDU

Online felmérés a nyugati
határtérseg iskoláiban
KIDSAFEDU

www.skhu.eu

www.rdvetc-spf.eu

KidSAFEdu-online biztonság gyerekeknek a határmenti térségben

Tartalom

1. Előszó
2. Esettanulmányok
  - a. Gyermekjogok az iskolai zaklatásban
  - b. Az iskolai beavatási szertartások veszélyei
  - c. Online platformon való képmegosztás az oktatási intézmény által
  - d. Biztonság és gyermekjogok a sportban
  - e. Engedély nélküli képkészítés gyerekről
3. Fontos elérhetőségek
4. Záró gondolatok

KidSAFEdu-online biztonság gyerekeknek a határmenti térségben

Előszó

Az Online Gyerekjogok-Online Bántalmazás projekt keretében készült esettanulmányok célja, hogy gyakorlati segítséget nyújtsanak a határmenti térségben dolgozó gyermekvédelmi szakembereknek, pedagógusoknak, szülőknek - és nem utolsósorban gyerekeknek.

Célunk az is, hogy az esettanulmányok ismeretében még jobban és hatékonyabban tudjunk felismerni és beazonosítani a gyermekjogi kérdéseket. Hiszünk abban, hogy ha rendelkezésre áll kellő mértékű információ, akkor akár elkerülhető lehet, hogy a gyerekek, fiatalok bármilyen bántalmazás áldozattá váljanak mind az online mind az offline térben.

Kérjük vegye figyelembe, hogy a bemutatott esettanulmányok valódi történeteken alapszanak, de a felismerhetőség elkerülése miatt, az érintett gyerek(ek) védelme érdekében minden egyedi körülményt és jellemzőt megváltoztattunk, így bármilyen egyezés csak a véletlen műve lehet.

A partnerségi együttműködés keretében az esettanulmányokon kívül elérhető egy helyzetfelmérés, melyben iskolák gyakorlati tapasztalata ismerhető meg. A felmérés során célunk nem az volt, hogy az egyes iskolákra vonatkozó konzekvenciákat állapítsunk meg, mindinkább általánosságban voltunk kíváncsiak a gyerekek, fiatalok válaszára, hiszen ők a leghitelesebb forrásai annak, hogy mi történik velük a digitális térben, mennyire vannak felkészülve egy bántalmazó helyzetre, vagy éppen arról is képet kaphatunk, hogy az életükben ki az a személy, akiben megbíznak, akihez fordulhatnak bármilyen helyzetben, legyen szó akár online bántalmazásról. A helyzetfelmérés mellett elérhető kutatási anyagunk is, melyben elméleti és gyakorlati szinten is segítséget nyújtunk a határmenti térség szakemberei számára.

A partnerségi bemutatása

A Futureg és a Hintalovon Alapítvány közös munkája 2021 januárjában indult el.

Hiszünk az összefogás erejében, abban is, hogy a gyermekjogok védelme határoktól független és nem utolsósorban ily módon lehetőségünk van közösen gondolkodni egymástól tanulni a közös cél érdekében, hogy gyerekeink biztonságosabb körülmények között boldogan fejlődjenek.

Esettanulmányok

Gyermekjogok az iskolai zaklatásban

Vajon mit lehet tenni, ha egy gyereket online zaklatnak az osztálytársai? Van dolga ezzel az iskolának? Milyen jó gyakorlatok vannak, amik segítenek a szakembereknek a bántalmazás felismerésében és kezelésében?

Az eset rövid leírása:

Egy szülő kért tanácsot azzal a helyzettel kapcsolatban, hogy mit tud tenni abban az esetben, ha gyermeke osztályában bántalmazási helyzetek fordulnak elő. Az osztály új diákját társai piszkálják tájszólása miatt. A bántalmazás nem csak az osztályteremben, hanem a tanórák után, online is folytatódik. Az iskola szerint ez csak csipkelődés, és majd elmúlik - a szülőt azonban aggasztja a helyzet, mivel legutóbb már verekedésig fajult az gyerekek közötti feszültség.

Magyarországon három alapvető jogszabály van, amely kimondja a gyermekekkel szembeni erőszakkal kapcsolatos zéró toleranciát (1991. évi LXIV. tv. a Gyermekjogi egyezményről, 1997. évi XXXI. tv. a gyermekek védelméről, és a 2011. évi CXCV. köznevelési törvény). Fontos tudni, hogy az oktatási intézmények (iskola, óvoda, bölcsőde) esetén a törvényi rendelkezéseket konkrét formában az intézmény házirendje és a szervezeti és működési szabályzata tartalmazza (az esetleges egyedi, egyéni szükségleteknek, szabályozási elvárásoknak megfelelően).

Ezek a jogi dokumentumok két irányú kötelezettséget írnak elő a gyerekek nevelését, gondozását és felügyeletét ellátó felnőttek számára:

1. a gyerekek biztonságának, és erőszaktól való védelmének biztosítása;
2. a lehetséges erőszak események kialakulásának megelőzése.

Fontos tisztán látni azt is, hogy a gyermekekkel szembeni erőszak esetén 4 alapvető formát különböztetünk meg, amelyek között nincs hierarchia, így tehát egyenrangú védelem illeti meg a 18 éven aluli gyerekeket a fizikai, az érzelmi (lelki), és a szexuális erőszaktól, valamint az elhanyagolástól. Ezeket a bántalmazási formákat online térben is el lehet követni, amivel szemben ugyanúgy zéró tolerancia van. A Gyermekjogi Egyezmény 19. cikke biztosítja, hogy az államok megtesznek minden

KidSAFEdu-online biztonság gyerekeknek a határmenti térségben

arra alkalmas intézkedést, hogy megvédjék a gyermeket az erőszak, a támadás, a fizikai és lelki bántalmazás bármilyen formájától. Az Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdése alapján továbbá mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez. Az emberi méltósághoz való jog az oktatási szereplőket (tanárokat, diákokat) életkorukra való tekintet nélkül megilleti. A Gyvt. garanciális szabályt rögzít, miszerint a gyermeknek joga van emberi méltósága tiszteletben tartásához, a bántalmazással szembeni védelemhez. A Köznevelési tv. szerint pedig a tanuló személyiségét, emberi méltóságát és jogait tiszteletben kell tartani, és védelmet kell számára biztosítani a fizikai és lelki erőszakkal szemben.

Az esettanulmányban bemutatott, osztályközösségen belül kialakult helyzet és a rendszeres konfliktusok sértik a gyerekek erőszaktól való védelmére irányadó rendelkezéseket (a verbális, fizikai, érzelmi erőszak többféle formája, visszatérően, ismétlődően fordul elő, ami komplex probléma halmazt hoz létre), és ennek a megszüntetése prioritás.

Mivel a szülő elmondása szerint a konfliktusok rendezésére igénybe vett pedagógiai eszközök és technikák eredménytelenek maradtak, sérül a gyerekek erőszaktól való védelmére vonatkozó zéró tolerancia alapelve. A hazai jogszabályi előírásoknak megfelelően a gyerekek védelmének, biztonságának és felügyeletének folyamatos szavatolása az iskola feladata. (Kntv. 4.§ 10. pont szerint: a gyermek, tanuló felügyelete a nevelési-oktatási intézményben: a gyermek, tanuló testi épségének megóvásáról és erkölcsi védelméről való gondoskodás, a nevelési-oktatási intézménybe történő belépéstől a nevelési-oktatási intézmény jogszerű elhagyásáig terjedő időben, továbbá a pedagógiai program részeként kötelező, a nevelési-oktatási intézményen kívül tartott foglalkozások, programok ideje alatt). A jelen lévő, elhúzódó konfliktus mielőbbi rendezése tevőleges, aktív magatartást kíván az intézménytől, amihez javasolt intézményen kívüli támogató szolgáltatások bevonása. Ezekben a helyzetekben lehet jó megoldás, ha bevonunk egy független felet a konfliktus felolására - például olyan iskolai konfliktusok és kortárs erőszak esetek rendezésében tapasztalatokkal rendelkező szervezetet.

A kutatások szerint az online bántalmazás egyre nagyobb problémát jelent a gyerekek számára, az áldozatok száma évről-évre nő. Ez szorosan összefügg a technikai eszközök elérhetőségével. [Magyarországon](#) a gyereket nevelő háztartások

KidSAFEdu-online biztonság gyerekeknek a határmenti térségben

közel 100 százalékában van mobiltelefon, a 8-14 évesek körülbelül 70 százaléka használ saját készüléket.

Annak ellenére, hogy jelen esetben a online bántalmazás az iskola falain kívül történik, mégis elválaszthatatlan az offline világtól. Függetlenül attól, hogy a bántalmazás az iskola falai között történik, vagy kicsengetés után az online térben - az iskolának foglalkoznia kell a kialakult helyzettel.

Az erőszaktól való védelem pillérei:

(1) a gyerekek érzékenyítése, hogy tudják és értsék, mi számít bántalmazásnak, hogyan előzhetik meg, és mit tehetnek, ha bántalmazást tapasztalnak - prevenció;

(2) felnőtt figyelem és azonnali reakció bántalmazás esetén – leállítás;

(3) az esetek rendezése és konfliktusfeloldás erőszakmentes technikákkal, amiből az érintett gyerekek is mintát kapnak ahhoz, hogyan rendezhetik legközelebb maguk is így a konfliktusaikat – kezelés.

A gyerekek online erőszaktól és bántalmazásától való védelméért való felelősség megoszlik: nem kizárólagosan a pedagógust terheli, hanem a szülőknek is fontos szerepük van benne, és maguknak a gyerekeknek is.

Az iskolai beavatási szertartások veszélyei

Vannak olyan iskolai hagyományok, amik nem az összetartozás érzését erősítik. Mit tehet egy pedagógus, ha olyan beavatási játékról szerez tudomást, ami veszélyeztetheti a gyerekeket?

Az eset rövid leírása:

Egy gimnáziumban tanító pedagógus kért tanácsot a következő esetben. A középiskolában ahol tanít, már hosszú évek óta hagyomány, hogy a 9-et kezdő diákoknak, a “gólyáknak” a tanév elején iskolai beavatási szertartáson kell átesniük. Mindez azt jelenti, hogy az új tanulókat a felsőbb évfolyamosok minden szünetben felkeresik, és különböző ügyességi feladatokat adnak nekik. Ezek között azonban van olyan is, ami nem az ügyességről szól, hanem a cikizésről: előfordul például, hogy a szünetben egy-egy gólyát többen megállítanak, és kötelezik őket arra, hogy női fehérneműt viseljenek és hordják az egész gimi előtt. Az utóbbi években pedig az is előfordult, hogy a gólyáknak az internetre kellett feltölteni magukról néhány képet, amin egyértelműen kiszolgáltatott helyzetben szerepeltek. A pedagógus látja, hogy a gyerekek nagy része nem mer az idősebb tanulóknak nemet mondani, azonban az iskola vezetése nem lát problémát ezekben a “játékos” feladatokban.

Magyarországon több jogszabály is rendelkezik arról, hogy a gyermekekkel szembeni erőszak tekintetében zéró tolerancia az irányadó: a Gyermekjogi Egyezményt kihirdető 1991. évi LXIV. tv., a gyermekek védelméről szóló 1997. évi XXXI. tv. (Gytv.), ill. a köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. tv. (Köznev. tv.). A gyermekekkel szembeni erőszaknak 4 alapvető formáját különböztetjük meg, amelyek között nincs hierarchia, azaz egyenrangú védelem illeti meg valamennyi gyereket a fizikai, az érzelmi (lelki), és a szexuális erőszak és az elhanyagolás esetén.

A gyerekjogok tiszteletben tartása nem lehet pedagógiai vagy egyéb mérlegelés függvénye, egy oktatási intézményben érvényesülésük alól akkor sem lehet kivétel, amikor a régmúltból hozott iskolai szokásokra, vagy éppen beavatási szertartásokra kerül sor. Az ugyanis, hogy valami széles körben elfogadott, és évek óta bevett

KidSAFEdu-online biztonság gyerekeknek a határmenti térségben

szokás, még nem jelenti azt, hogy az erkölcsi vagy jogi értelemben is jó vagy elfogadható, ha annak része egy gyerek veszélyeztetése.

Sok intézményben tisztában vannak a jelenséggel az iskola felnőtt polgárai, de nem veszik elég komolyan a bántalmazó helyzeteket. Bár az esettanulmányban egy pedagógus kért tanácsot az ügyben, nem jellemző a felnőttek beavatkozása a szertartásokkal összefüggő bántalmazó helyzetekbe. Már csak azért sem, mert a felnőttek (szülők, pedagógusok, stb.) többsége is úgy áll a dologhoz, hogy ő maga is átesett hasonló rituálékon, és ezek minden iskola velejárójaként fogadják el.

A zéró tolerancia elve alól nem tehető kivétel. Az oktatási jogok biztosának következetesen képviselt álláspontja szerint a legsúlyosabb jogsértés, amely nevelési-oktatási intézményben előfordulhat, a tanulók testi fenyegetése, fizikai bántalmazása, kényszerítése. A gyermekekkel szembeni erőszak egyetlen formája sem elfogadható, és minden formája megelőzhető.

Bárki, aki hatalmi helyzetéből adódóan előírja a másoknak, hogy akarata ellenére vegyen fel női fehérneműt, akár beavatási szertartás részeként, akár csak meggondolatlanságból teszi ezt egy gyerekkel, vagy engedi meg az ilyen típusú viselkedést az iskolában, az attól még ugyanúgy súlyosan sérti a gyerek emberi méltóságát. Nem lehet tehát az erőszakmentes gyerekkor, a gyerekek védelemhez való joga, az emberi méltóságuk tiszteletben tartása alól kivételt tenni sem térben, sem időben. Nem megengedhetőek tehát a fenti jogok sérelmével járó helyzetek akkor sem, ha az csak viccnek vagy hagyománynak van beállítva és "legitimizálva" az intézmény által.

Az internet nem felejt - szoktuk mondani. Amit egyszer feltöltünk, hiába próbáljuk később törölni, sajnos nem lehetünk biztosak abban, hogy valóban el is tűnik a világhálóról - nem tudhatjuk, ki mentette már le, esetleg más oldal átvette-e. Nagyon fontos a diákokról beszélgetni a digitális biztonságról, és arról, hogy miket kell átgondolni, mielőtt posztolnak egy képet. Ebben a kérdésben pedagógusként előre kell gondolkodnunk, hogy megelőzhessük az esetleges bántalmazási helyzeteket. Az iskolának foglalkoznia kell azzal, hogy a beavatási szertartások részeként sem kérhető a diákoktól, hogy olyan képet, videót tegyenek fel magukról az internetre, ami aztán később kiszolgáltatott helyzetbe hozhatja őket.

KidSAFEdu-online biztonság gyerekeknek a határmenti térségben

Egy ilyen helyzetben a pedagógusnak javasoljuk, hogy hívja fel az iskola figyelmét ezekre az aggályokra és akár több pedagógus bevonásával együtt kérjék e jogsértő gyakorlat mielőbbi megváltoztatását. Az ilyen beavatási szertartások ellen egy iskolában fel kell lépni a megfelelő pedagógiai eszközökkel, de amennyiben az szükségessé válhat, érdemes megkeresni azokat a külső szakembereket is, akiknek további eszközeik vannak az ilyen helyzetek kezelésére.

E jogsértések egy intézményben bárkire nézve számonkérhetők, és mindenkit megilletnek – így a gyerekeket is. A gyerekek fokozottan kiszolgáltatottak, az érdekeik védelme pedig a mi (felnőtt) felelősségünk. Ezért is kell ezekben a helyzetekben jelezni az iskolának, hogy tartsa tiszteletben a gyerekek emberi méltóságát.

Online platformon való képmegosztás az oktatási intézmény által

Vajon mit lehet tenni, ha egy pedagógus rendszeresen képeket oszt meg a rá bízott gyerekekről? Kivel osztható meg a napközbeni felügyelet alatt készült kép? Milyen jó gyakorlat van a témakörben, ami segít megtartani az egyensúlyt a szülők tájékoztatása és a gyerekekről készült végtelen kép között?

Az eset rövid leírása:

Egy szülőpár osztotta meg azt a történetet, hogy gyermekük óvodájában naponta több fotót készítenek a csoportba járó gyerekekről és azokat azon nyomban megosztják egy zárt közösségi média csoportban. A csoport tagjai elsősorban az óvodás gyerekek szülei, ritkán nagyszülők, de a csoportban található más idegen néven szereplő felhasználók is. A család a nagy mennyiségű megosztott fotón és az óvoda adatkezelési gyakorlatán aggódtak és aggályosnak találták a beazonosíthatatlan csoporttagok jelenlétét is a közösségi médián.

A szülők és egy adott oktatási-nevelési intézmény viszonyát tekintve az együttműködést prioritásként kell kezelni, hiszen a szülők és az óvoda közös célja ugyanaz: a gyermek jólléte és biztonsága. Fontos azonban látni, hogy míg egy intézménynek egyértelmű és átlátható szabályok szerint kell működnie, addig a szülői közösségnek sokféle célja, módszere és egyáltalán véleménye lehet arról, hogyan van biztonságban és jól a gyereke bármilyen oktatási intézményről is legyen szó.

Ha akár csak egyetlen gyerek érdeke, biztonsága vagy személyes adatainak védelme is veszélyeztetve van egy intézményi gyakorlat miatt, sem az intézménynek, sem pedig a szülői közösségnek nem szabad olyan döntést hoznia, ami ezt a veszélyeztető állapotot előidézheti, vagy fenntarthatja. A többség akarata tehát nem lehet erősebb, mint bármelyik gyerek egyéni jólléte és biztonsága. Ha egy intézménynek nincsenek átlátható és egyértelmű szabályai pl. jelen esetben az óvodai fénykép készítésről vagy a gyerekek személyes adatainak kezeléséről, az

KidSAFEdu-online biztonság gyerekeknek a határmenti térségben

intézményi előírások hiánya sem lehet jogos alap arra, hogy egy gyerek érdekeit felülírja a szülői közösség többségének kívánalma.

Fontos tehát az intézmény (vezetés, pedagógusok) és a szülői közösség között tisztázni, hogy ez a rendszeres és nagyszámú folyamatos képzés, és megosztás a közösségi média egyes platformjain szülői igényből eredő kérés a pedagógusok felé, vagy az ők pusztán csak a lehető jó szándékkal szeretnének minden alkalommal egy megnyugtató képet adni a szülők felé arról, hogy a gyerekeik rendben vannak és jól érzik magukat napközben.

Azonban nem csak a gyerek óvodában vagy iskolában töltött idejének dokumentálása útján lehetséges megnyugtatót a szülőket. A pedagógusoknak minden bizonnyal nagyon fontos a gyerekek jólléte, illetve a szülei elégedettsége. Ha azonban a megkeresésben említett képmegosztási tevékenység bárki számára nem megnyugtató, akkor ez a gyakorlat - jelen esetben az óvoda részéről -épp hogy nem fogja elérni a szülők megnyugtatójának, elégedettségének célját.

Fontos feltenni a kérdéseket:

1. mi a legmegnyugtatóbb és komfortos megoldás a gyerekek, a szülői közösség és egyúttal az intézmény számára egyaránt?
2. valójában mitől nőne úgy meg a szülők bizalma az adott intézmény felé, hogy ne kelljen fényképekkel demonstrálni azt, hogy jó helyen vannak a gyerekek vagy épp jól érzik magukat?
3. Gyermekjogi szempontból kérdéseket vet fel az is, hogyan érinti a gyerekeket az, ha rendszeresen sok fotó készül róluk?

Az esettanulmányban szereplő gyerek óvodáskorú. Ilyen korban a gyerekek viselkedése akár inadekváttá, mesterségessé válhat, ha rendszeresen megörökítik az óvodai életének minden hétköznapi eseményét. Előfordulhat, hogy a gyerekek „elvesztik a pillanatot” a fotókészítés alatt, tehát a dolog kontraproduktív jellegénél fogva megszakítja a gyerekek spontán játékát, viselkedését.

Nagyon fontos kérdés az is, hogy mit szólnának ehhez a gyakorlathoz maguk a gyerekek, ha minderről – koruknál és érettségüknél fogva is – valóban „tudnának”. Iskolás korú gyerekeknél elengedhetetlen az ő bevonásuk és érdemi hozzájárulásuk a kép készítéséhez. Érdemes egy egyszerű tesztet megjegyezni, mely segíthet

KidSAFEdu-online biztonság gyerekeknek a határmenti térségben

ezekben a helyzetekben: képzeljük el, mi történne, ha ugyanennek a sztorinak a szereplői nem gyerekek, hanem felnőttek lennének. Képzeljük el egy olyan munkahelyet, ahol a munkavállalók mindennapi tevékenységeit (ahogy dolgoznak, ahogy beszélgetnek, ahogy kávéznak, esznek, a mosdót használják, esetleg épp szomorúak vagy dühösesek stb.) folyamatosan fotók, videók tömegével dokumentálná a vezetést. Érdeemes elgondolkodni azon, hogy a munkavállalókra – mint felnőttekre – milyen jelentős negatív érzelmi hatással bírna egy ilyen groteszk helyzet. És akkor hasonlítsuk össze mindezt a megkeresésben említett óvodás gyerekek mindennapjaival. Könnyen belátható tehát, hogy mennyi veszélyt rejt a gyerekek egészséges fejlődése szempontjából egy ilyen intézményi gyakorlat.

Jogszábai háttér:

Az [ENSZ Gyermekjogi Egyezménye](#) szerint minden gyereknek biztosítani kell a megfelelő testi, szellemi, lelki, erkölcsi és társadalmi fejlődést, mely nem csak a szülőknek, de a gyerekért felelős más személyeknek is alapvető feladata – így többek között a napközben rájuk vigyázó, róluk gondoskodó pedagógusoknak is. Magyarországon az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról szóló 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet szerint a személyiség szabad kibontakozásában a gyereket körülvevő személyi és tárgyi környezet szerepe meghatározó. Az óvodai nevelés a családi neveléssel együtt szolgálja a gyerek fejlődését, melynek alapvető feltétele a családdal való szoros együttműködés. Az óvodapedagógus figyelembe veszi a családok sajátosságait, miközben egyúttal segítenie kell a gyerek erkölcsi, szociális érzékenységének fejlődését is. Az iskolákra vonatkozó szabályokat pedig a 2011. évi CXCV. köznevelési törvény tartalmazza.

A fentiek értelmében – noha a gyerekek tudatosításának növelésében az elsődleges felelősség nyilvánvalóan a szülő (illetve a családi környezeté) – kiemelt szerep, feladat hárul az pedagógusokra is. A pedagógus ugyanis az a felnőtt személy, akinek szerepe megmutatkozik egyfelől az ismeretek átadásában, másfelől a gyerekek digitális lábnyomának tisztelésében is. Azonban a tapasztalatok azt mutatják, hogy sajnos jelenleg még nem terjedt el a sem a pedagógusok, sem pedig a gyermekvédelemben dolgozó szakemberek szélesebb körében ez a tudatos és gyermekjogi szempontból érzékenyebb hozzáállás és odafigyelés.

KidSAFEdu-online biztonság gyerekeknek a határmenti térségben

A jogszabályok ráadásul hivatalosan a fotók készítésével és felhasználhatóságával kapcsolatban rendelkeznek csupán, arról nem, hogy hány képet tölthetnek fel, oszthatnak meg a pedagógusok egy nap alatt a gyerekekről. Tehát lehet, hogy az óvodai / iskolai beiratkozáskor aláíratnak egy hozzájárulást a szülővel, hogy hozzájáruljon a gyerekekről való képek elkészítéséhez és annak intézményi felhasználásához. Ezzel az intézmény voltaképpen a jogszabályoknak megfelel. Azonban pusztán ezzel sem a gyerek egészséges fejlődése, sem az adatvédelmi vagy egyéb gyermekjogi kockázatcsökkentő intézkedések nincsenek biztosítva a gyerekek számára. Ennek a jogterületnek a részletszabályozása kidolgozása és egy áttekinthető szempontrendszer kiépítése, a pedagógusok érzékenyítése a gyerekek védelmében nem elősorban jogszabályi szinten jelenik meg, ezért ez még inkább az adott intézmény feladata.

Így erre a konkrét óvodai helyzetre - mely sajnos korántsem egyedi helyzet - sem feltétlenül a jog eszközén keresztül lehet megoldást találni első körben. Ehelyett érdemes megvizsgálni a szülői közösség és az intézmény közös együttműködésével azt, hogy mi áll a nagy mennyiségű fotókészítés gyakorlatának háttérében, és hogyan lehet ezen úgy változtatni, hogy az semmilyen szempontból ne veszélyeztesse az adott intézménybe járó gyerekek jóllétét.

Lényeges kiemelni az adatvédelmi szempontokat is: milyen eszközzel készülnek ezek a képek (óvodai fényképezőgéppel vagy a pedagógus saját telefonjával), hogyan alakul a készített képek – mint gyerekeket érintő szenzitív személyes adatok – tárolása, kezelése, végleges törlése, ki felel ezekért a folyamatokért egy intézményen belül? Mivel tudjuk, hogy az internet valójában nem felejt – tehát ami egyszer felkerült a netre, az örökre ott is marad – a gyerekekről nem lenne szabad semmilyen olyan személyes adatot megosztani, amelyet nem egy szélesebb közönségnek szánnak. Amikor a gyerekek biztonságáról van szó tehát (akár offline, akár online), mindent meg kell tenni azért, hogy a lehetséges kockázatokat minimalizáljuk. Általános tapasztalat, hogy mivel nem áll rendelkezésre egy hivatalos, intézményi kapcsolattartási forma (hivatalos e-mail cím, e-mail levelezőcsoport stb.), így a “zárt” közösségi média csoport a szokásos módja az intézményi kommunikációnak a pedagógusok és a szülők között. Sokan nincsenek tisztában a közösségi média felületek felhasználásának veszélyeivel, és különösen zárt csoportok esetén nem feltételezik a visszaélést.

KidSAFEdu-online biztonság gyerekeknek a határmenti térségben

Gyermekjogi javaslatunk:

1. ha felmerül egy ilyen, az egész közösséget érintő eset, érdemes az intézmény vezetése felé fordulni, írásban megfogalmazni a felmerülő aggályokat - célravezető tárgyilagosan elmagyarázni, hogy miért nem szeretnék a szülők a képek közzétételét, és hogy mindez az online biztonság szempontjából hogyan és miért lehet veszélyes;
2. érdemes megvizsgálni, hogy az adott intézményben milyen szabályozások vonatkoznak a fényképek készítésére, és a készített képek, mint gyerekekről készült rendkívül szenzitív adatok tárolása konkrétan hogyan történik, és mit tesz az intézmény ezeknek az adatoknak a védelméért?
3. érdemes arról is megegyezni, ha igény van a zárt közösségi média csoportra, akkor azt ki kezeli és hogyan "engedik be" oda a tagokat (a megkeresésben említett névvel profilok ugyanis valóban magas kockázatú veszélyt jelentenek), kell tehát erre is egy működési szabályzat, ami minden érintett jogait figyelembe véve tisztázza a csoporthoz tartozás feltételeit is;
4. fontos tisztázni azt is, hogy ha akár egy valaki van akinek a képkészítés nem komfortos, akkor hanyagolják ezt a gyakorlatot az intézmény részéről, hiszen utána az adott gyerekekkel nem lehet azt megtenni, hogy mindenkit fotóznak, csak őt nem és ezért egy ponton túl kirekesztve fogja magát érezni;
5. a rendszeres fotózás helyett érdemes együtt köztes, áthidaló megoldásokat keresni, pl.: a szülői közösség és az óvoda megegyezhet abban, hogy csupán nagyobb ünnepek alkalmával készülnek csoportképek a gyerekekről, amiket minden szülővel meg lehet osztani, és közös megegyezés tárgya lehet az is, hogy mi számít pontosan ilyen nagyobb ünnepnek (hogy ebből se legyenek félreértések);

Fontos kiemelni, hogy a képmegosztás és a „zárt” csoport tulajdonképpen a szülő-szakember közötti kommunikációt is megtestesíti (még akkor is, ha a maga a közösségi média felülete vagy a megosztott tartalom természetesen aggályos), de nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a kezdő szándék az intézményi oldalról feltételezhetően nem volt negatív, és alapvetően az egy nagyon jó út, ha mindkét oldalról (szülő és pedagógusok) van igény és nyitottság a kommunikációra. Viszont

KidSAFEdu-online biztonság gyerekeknek a határmenti térségben

ha ez a kiindulópont, érdemes ezt tudatosabban olyan tartalommal megtölteni, ami mindenki számára megnyugtató és komfortos.

Biztonság és gyerekjogok a sportban

Hol van a határa a sportban a biztatásnak? Lehet-e egy gyerekkel szemben fizikai vagy verbális erőszakot alkalmazni azért, hogy jobban teljesítsen? Megmarad-e a gyerekeknek a szabadidőhöz való joga akkor is, ha sportolnak? Büntethető-e egy gyerek a privát posztjáért?

Az eset rövid leírása:

Egy 16 éves versenyszerűen sportoló gyerek osztotta meg velünk a történetét. Elmesélte, hogy az edző nincsen tekintettel a versenyekre való készüléskor arra, hogy a sportolóknak legyen elegendő szabadidejük legyen az edzések mellett, és gyakran előfordul szóbeli bántalmazás is az edzések során. A gyerek írt egy posztot a saját közösségi oldalára arról, hogy a sportiskolákban általánosságban magasak az elvárások és ez nehéz a tanulóknak - ami nem tetszett az edzőnek, és büntetésből kizárta a következő versenyre való felkészülésből. A gyerek elmondása szerint szülei több alkalommal is próbálták jelezni az edző felé, hogy a gyerekekkel nem lehet így bánni, de a válasza mindig ugyanaz volt: a sport egy olyan terület, ahol szigorú szabályok és keretek uralkodnak, amit jobb, ha egy gyerek minél hamarabb megtanul.

Korábban bemutatott esettanulmányokban is felhívtuk a figyelmet arra, Magyarországon több jogszabály is rendelkezik arról, hogy a gyerekekkel szembeni erőszak tekintetében zéró tolerancia az irányadó: a Gyermekjogi Egyezményt kihirdető 1991. évi LXIV. tv., a gyermekek védelméről szóló 1997. évi XXXI. tv. (Gytv.), ill. a köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. tv. (Köznev. tv.). A gyerekekkel szembeni bántalmazásnak négy alapvető formáját különböztetjük meg, amelyek között nincs hierarchia.

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének 19. cikke is rögzíti, hogy az államok megtesznek minden arra alkalmas, törvényhozási, szociális és nevelési intézkedést, hogy megvédjék a gyereket az erőszak, a támadás, a fizikai és lelki durvaság bármilyen formájától. A testi és lelki egészséghez, az emberi méltósághoz való jog az oktatás valamennyi szereplőjét, így a diákokat is megilleti.

KidSAFEdu-online biztonság gyerekeknek a határmenti térségben

A gyerekekkel szembeni erőszak egyetlen formája sem elfogadható, minden formája megelőzhető. Minden 18 éven aluli sportoló elsősorban gyerek, és csak másodsorban sportoló. Ez azt jelenti, hogy jogainak, szükségleteinek és a védelmében hozott speciális szabályoknak minden esetben érvényesülniük kell. A bántalmazás nem természetes része a sportnak, ill. a jobb teljesítményre, sikerekre és eredményekre való motivációnak. Egy oktató, edző magatartása – verbális bántalmazás, kegyetlen, megalázó megszólalások, megszegyenyítő megjegyzések és kiabálás – felvethetik az érintett gyerekek emberi méltósága tiszteletben tartásának, ill. a zéró tolerancia elvének sérelmét, melyeket a fent említett jogszabályok egyértelműen rögzítenek.

A gyerekek joga a szabadidőhöz:

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye lefekteti a legfontosabb alapelveket, és így iránymutatást ad a gyerekek sportolásával, szabadidős, művészeti tevékenységeivel kapcsolatban is (31.cikk). Így a sport gyermekjogi megközelítése azt jelenti, hogy egyaránt biztosítani kell a gyerekeknek (életkoruknak megfelelően) a szabadidőhöz és a szabadidős tevékenységekhez – sport, tánc, művészetek, játék – való jog érvényesülését, akárcsak az erőszakmentes gyermekkorhoz való jogot (19. cikk). Az Egyezmény e két alapelve nincs és nem lehet egymással versengő helyzetben, ezeknek egymással párhuzamosan kell érvényesülniük. Minden esetben figyelemmel kell lennie az edzőnek arra, hogy egy sport rendszeres, magas fokon űzése, gyakorlása egyszerre kíván meg intenzív fizikai erőfeszítést, mentális erőt és valódi odaadást a sportoló gyerektől. A jobb teljesítményre, sikerekre való motivációnak azonban egyáltalán nem lehet része a gyerek emberi méltóságának megsértésével járó minősítés és megjegyzések.

A gyermekjogi megközelítés szerint a sport elsősorban örömforrást kell, hogy jelentsen, és a gyerek életkori/fejlődési szükségleteire kell reagálnia. Nem versenghet más gyermekjogi értékekkel, így például a gyerek pihenőidőhöz való jogával – különösen ha olyan nagymértékű fizikai és érzelmi erőt, igénybevételt jelent a gyakorlása, mint amilyenben egy sportoló gyerekek része van.

KidSAFEdu-online biztonság gyerekeknek a határmenti térségben

A gyerek magánéletének védelméhez és a véleménynyilvánításhoz való joga:

A gyerekeknek is van magánélete, és ezt szükséges elválasztani az iskolai életüktől, hiszen a gyerek magánélethez való jogának részét képezi egyúttal a közösségi médiában való jelenléte is. A Gyermekjogi Egyezmény szintén rögzíti, hogy a gyereket nem szabad alávetni magánéletével, családjával kapcsolatban önkényes vagy törvénytelen beavatkozásnak. Az iskolán kívül történő, magánélet körébe tartozó eseményekről nem kell beszámolnia egy diáknak és a legtöbb esetben ezek miatt nem is számonkérhető. Esetünkben a gyerek privát, tehát magánprofil formában való jelenléte a közösségi média felületen az ő magánélethez való jogának része. Így ha ő ezen a felületen posztol tartalmakat, az elsősorban az önkifejezéshez, illetve a véleménynyilvánításhoz való jogának a részét képezi. A Gyermekjogi Egyezmény szerint a gyerekek joga van a véleménynyilvánítás szabadságára, mely jog magában foglalja mindenfajta tájékoztatás és eszme határokon túlmenő kérésének, megismerésének és terjesztésének szabadságát, nyilvánuljon meg az szóban, írásban, nyomtatásban, művészi vagy bármilyen más, a gyerek választásának megfelelő formában.

Esetünkben az, hogy a gyerek posztja után kizárta a tanár a sportolót a következő versenyre való felkészüléstől nem helyes és helytálló. A közösségi – különösen privát profil formában – jelenléte egy gyerekeknek a vonatkozó jogszabályokban rögzített magánélethez való jogának védelme körébe tartozik. Megvizsgálva a gyerek privát profilja részeként megosztott általános mémet, vagy illusztrációt, megállapítható, hogy azt neki teljes mértékben jogában állt megosztani ismerősei körében, hiszen a poszt nem tartalmazott konkrétumot – pl. iskola vagy oktató nevét, helyszínt stb. –, ami az intézménnyel, annak oktatóival kifejezetten összefüggésbe hozható lett volna. Minderre tekintettel legalábbis erősen megkérdőjelezhető, hogy a gyerek posztja alkalmas-e bármilyen szempontból az edző jogainak, jó hírnevének csorbítására, így a gyerek következő versenytől való eltiltása gyerekjogokat sértett.

Engedély nélküli képkészítés gyerekről

Vajon mit lehet tenni, ha valaki engedély nélkül fotózza le a gyerekünket? És mi van akkor ha ezt még meg is osztja az interneten?

Az eset rövid leírása:

Egy szülő kért tanácsot a gyerekéről engedély készült fotó, és annak felhasználása ügyében. Egy játszóházban tartották gyerekük 7. születésnapját, ahova meghívást kaptak a gyerek osztálytársai, barátai és a családtagok is. A szülinapi buli megörökítésére több fénykép is készült a jelenlévő családtagok által, de ezzel egyidőben a játszóház egyik munkatársa is lencsevégre kapta az eseményt. Az ünneplést követő napon a szülők meglepődve látták, hogy a szülinapi zsúr készült képei fent vannak a játszóház hivatalos Facebook oldalán, és a gyerekekről készült képekkel hirdetnek. A szülők a fent említett fotóknak nem csak a felhasználásához, de az elkészítéséhez sem járultak hozzá a helyszínen.

Magyarországon a Polgári Törvénykönyv (Ptk.) nevesít olyan személyiségi jogokat, amelyek megsértése esetén fel lehet lépni. A vonatkozó jogszabályok kimondják, hogy egy kép elkészítéséhez és annak bármilyen jellegű felhasználásához, illetve nyilvánosságra hozatalához is az érintett személy hozzájárulása szükséges.

Egy fotó, videó nyilvánosságra hozatalára vonatkozó jogi védelem önálló, és független attól, hogy a felvétel elkészítése hogyan történt. Nagyon fontos, hogy nem csupán a felvétel elkészítéséhez, hanem annak nyilvánosságra hozatalához is minden esetben külön engedély szükséges. A felvétel készítéséhez a hozzájárulás akár ráutaló magatartás útján (pl. az adott személy vagy szülője egyértelműen észrevette a kép készítését és nem tiltakozott) is megvalósulhat. Fontos azonban azt is tisztázni, hogy a felvétel elkészítéséhez való hozzájárulás nem tekinthető automatikusnak a tekintetben, hogy a képet bármilyen közösségi portálon felhasználják vagy nyilvánosságra hozzák.

A közösségi média platformokon történő fotófeltöltés és megosztás egyértelműen nyilvánosságra hozatalnak minősülnek, hiszen a képfelvétel több ember számára válik elérhetővé és megtekinthetővé.

KidSAFEdu-online biztonság gyerekeknek a határmenti térségben

Ebben a bemutatott esettanulmányban sem a gyerekek, sem a szülők és a zsúr többi meghívottja sem tudott a helyi fotós általi képek készítéséről, és a Facebook hirdetésben megjelenő képeket is csak napokkal később észlelték. A szülők elmondása szerint ők maguk tehát egyáltalán nem járultak hozzá a játszóház munkatársának a kép készítéséhez, és természetesen a gyerekekről készült képek megosztásáról sem tudtak.

Ahogy Alaptörvényünk is kimondja, mindenkinek joga van az emberi méltósághoz, a magánszférához, továbbá személyes adatainak védelméhez – mindezt nemzetközi egyezmények – a gyerekek esetében maga az ENSZ Gyermekjogi Egyezményét kihirdető törvényünk – is deklarálják.

A gyerekek esetén mindig szem előtt kell tartani azt a tényt, hogy a gyereket magát illeti meg a magánszférához és a személyes adatokhoz fűződő alapjog, még akkor is, ha érdekében és nevében a szülője lép fel. Szülőként feladatunk, hogy törekedjünk a gyerekünk magánéletének védelmére, digitális lábnyomának és online személyiségének oltalmazására. Így felelős felnőttként az is a célunk, hogy a gyerekünkről a lehető legkevesebb felvétel készüljön és kerüljön más személyhez. A szülinapi zsúron a gyerekről készült és kipoztolt fotók és ehhez hasonló tartalmak ráadásul valószínűleg soha nem lesznek már teljes mértékben eltüntethetőek következmények nélkül, és sajnos részét fogják képezni a gyermek digitális lábnyomának.

Fontos még kiemelni a gyerekek védelmének kapcsán, hogy az online tartalmakat alapvetően két csoportba lehet sorolni. Különbség tehető (a korlátozás mértéke alapján) jogellenes (illegális) és káros (ártalmas) tartalmak között.

A két kategória közötti legfőbb különbség, hogy az illegális tartalmak teljes egészében tiltottak mindenki számára, míg a káros tartalmak önmagukban nem jogellenesek ugyan, de a gyerekek számára veszélyeztető lehet.

Jogellenes tartalomnak minősül így például egy engedély nélküli fotómegosztás. Amennyiben a megkeresésben említett cukrászda még a jogszabályokat betartva is járt volna el mind a képek készítésénél, mind azok hirdetésben szerepeltetéséért, (azaz ezekhez – az előzetes tájékoztatás és hozzájárulás kérés mellett – a szülőktől

KidSAFEdu-online biztonság gyerekeknek a határmenti térségben

megfelelő engedélyt is kapott volna), teljesen felelős döntést csak akkor tudtak volna hozni erről az érintettek, ha a játszóház megfelelően szavatolja, hogy a gyerek bevonására vonatkozó összes információ átadása megtörtént a megállapodásuk előtt.

Amennyiben a gyerek olyan fiatal, hogy nem várható el tőle a fentiek megértése, egy reklámban, hirdetésben való önálló (szülő nélküli) szerepeltetése is csak kivételes esetben, különös odafigyelés mellett ajánlott – több jogi biztosíték adása mellett.

A szülőknek lehetőségük van jogi útra is terelni a történeteket, mivel a gyerekről készült fotók – szülők megkérdezése és hozzájárulása nélküli – elkészítése és nyilvánosságra hozatala nagy valószínűség szerint kimeríti a Ptk. 2:48. §-ában foglalt képmás- és hangfelvételhez való jog megsértésének tényállását, a szülők bírósághoz fordulhatnak.

Azonban ahogy a legtöbb gyermekjogi ügyben, itt is elsődlegesen a resztoratív technikákat javasoljuk, hiszen a jogi eljárások elhúzódása sok esetben ellentétes a gyerek legfőbb érdekével.

KidSAFEdu-online biztonság gyerekeknek a határmenti térségben

Fontos elérhetőségek

Segítsük a gyerekeket abban, hogy megismerhessék azokat a fórumokat, ahol segítséget kérhetnek, ha erőszak vagy bántalmazás érte őket, illetve ha sértő, bántó vagy veszélyes tartalommal találkoztak az interneten.

Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány

A Kék Vonal (kek-vonal.hu) ingyenes, anonim segélyvonalai (116-000, 116-111) és segítő e-mail-, illetve chatszolgáltatásai a hét minden napján elérhetőek.

Internethotline

Szintén anonim módon elérhető az internethotline.hu, a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) által működtetett tanácsadó, jelző és segítő felület. Ezen a felületen bejelentést is lehet tenni arról, ha veszélyeztető tartalommal találkozunk a neten.

Yelon

A Yelon-on (yelon.hu) a gyerekek nincsenek egyedül, ha kérdésük van - legyen szó a test, lélek, szerelem, egészség, szexualitás, vagy akár a világ és közélet dolgairól. Hetente 3 estén lehet anonim módon chatelni a gyerekeket foglalkoztató kérdésekről, mellette pedig számos cikk elérhető weboldalon.

KidSAFEdu-online biztonság gyerekeknek a határmenti térségben

Záró gondolatok

A bemutatott esettanulmányok a gyerekek szembeni bántalmazások online térben is előforduló típusait mutatta be.

A gyerekek egészséges értelmi, érzelmi és testi nevelése minden társadalom kiemelt feladata. Ezt az alaptézist szem előtt tartva nemzetközi megállapodás értelmében született meg 1989-ben a Gyermekjogi Egyezmény, mely 54 pontban határozza meg a gyermekjogokat. A 19. cikk tartalmazza az erőszak minden formájától való védelemhez való jogot, így azt a jogot, hogy egy gyermeknek sem szabadna elszenvednie testi vagy verbális erőszakot. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága 2021. március 2-án határozatba foglalta, hogy a gyermekjogok érvényesítése ugyanúgy az offline térben is értelmezendők és érvényesek.

Kiemelten fontos ezért, hogy a gyermekvédelemben dolgozó szakemberek hogyan segítik elő a gyerekek biztonságos internet használatát és hogyan mutatnak példát saját online jelenlétükkel a legfiatalabb generációknak, hogy megelőzhetőek legyenek az esettanulmányokban bemutatott helyzetek.

A jelen helyzetfelmérés tartalma nem feltétlenül tartalmazza az Európai Unió hivatalos álláspontját.

2021.05.04.